ENDES MIHÁLY – BALOGH PÉTER – SZENTGYÖRGYI PÉTER – VIZSLÁN TIBOR

A Rakaca-patakvidék gerinces faunája

A vidék ez irányú feltárása tulajdonképpen 1980-as ott jártunkkor /E.M./ megkezdődött és valójában mind a mai napig tart. Több, mint két évtized még egy táj és még inkább élővilága számára is jelentős szakasz, rövid és középtávú változásokat mutat és hosszú távúak kezdetét, vagy éppen befejeződését jelentheti a kutatónak. Mint arról már a bevezetőben is olvashattunk, a régió faunájáról, így a gerincesek öt osztályát illetően is, irodalmi adatokra nem bukkantunk. Majd 1992-től öt éven keresztül a fenti szerzők végeztek vizsgálatokat, s mellettük Asztalos Ernő, Dudás Miklós, Fügedi László, Gergely Lajos, Harka Ákos, Hoitsy György, Pásztor Vilmos, és Szabó Sándor szolgáltattak sok, értékes adatot. Fogadják ezúton is hálás köszönetünket!

Mára elmondhatjuk, hogy munkánk eredményeként a hazai gerinces fauna 577 fajának több mint egyharmadát, azaz 207 fajt kimutattunk ezen az összességében nem egészen öt négyzetkilométeren. Ezek osztályonkénti megoszlása is – némiképpen meglepő módon – az Amphibiát kivéve, ahol fordított az arány, az 1/3 – 2/3 megoszlást mutatja, így Pisces 31: 87, Amphibia 11:16, Reptilia 5:15, Aves 134:373, Mammalia 26:86. A madarak esetében Non–Passeres – Passeres aránya közel fele-fele.

Természetesen tisztában vagyunk vele, hogy felmérésünk nem lehet teljes, így végleges sem, hiszen főként a mozgékony madarak és nagytestű emlősök vonatkozásában bármikor előkerülhet újabb faj. A másik három stabilisabbnak mondható osztálynál és a kisemlősöknél inkább a fogyatkozástól, eltűnéstől kell tartani, bár ez a folyamat az elsőként említettekre is sajnálatosan érvényes.

Adataink feldolgozásakor, majd értékelésénél, a tömörítés és könnyebb kezelhetőség céljából kódrendszert alkalmazunk. Az elsőként feltüntetett szám /számok/ a lelőhelyet /vizsgálópontok/ jelentik. Ezt a betűk követik, amely a betöltött szerepre utalnak, azaz a jelenlét gyakoriságát, elterjedtséget, időtartamot. A: az igényeinek megfelelő pontokon jelenléte sokfelé rendszeres. B: mint az előző, de csak lokálisan fordul elő. C: helyenként, alkalmilag jelentkezik. A madarak esetében további számok /kategóriák/ szerepelnek: I. fészkelő, II. költési időben, csak táplálkozó, ívó, betévedő, III. átvonuló, telelő, kóborló faj. A kétéltűeknél a IV: jelentése: a faj szaporodásakor (beleértve a lárva kort is) van jelen.

PISCES

Oncorhynchus meeki	7	C	Telepített
Esox lucius	1. , 7.	B	
Rutilus rutilus	7.	B	Adventív?
Leuciscus leuciscus	1.	B	
L. cephalus	1. , 7. , 17. , 21.	A	
Scardinius erythrophthalmus	7.	B	Adventív?
Aspius aspius	7.	B	Telepített zömmel
Tinca tinca	7.	B	Lásd előzőt!
Gobio gobio	1. , 7. , 17. , 21.	A	Állományainak zömét az ENDES /1989, 1992 1997/ által leírt szín-változat adja
Pseudorasbora parva	1. , 7.	B	Adventív
Barbus peloponnesius petényi	1.	B	
Alburnus alburnus	1. , 7.	B	Zömmel őshonos
Alburnoides bipunctatus	1.	B	
Hypophthalmichthys molitrix	7.	B	Telepített
Aristichthys nobilis	7.	B	Lásd előzőt!
Ctenopharyngodon idella	7.	B	Lásd előzőt!
Blicca bjoerkna	7.	B	Lásd előzőt!
Abramis brama	7.	B	Lásd előzőt!
Rhodeus sericeus amarus	1., 17.	B	Részben adventív?
Carassius carassius	7.	B	Telepített
C. auratus gibelio	7.	B	Lásd előzőt!
Cyprinus carpio	7.	B	Lásd előzőt!
Orthrias barbatulus	1., 17., 19., 21.	B	Lásd előzőt!
Cobitis taenia	1., 7.	B	Adventív?
Misgurnus fossilis	7.	B	Lásd előzőt!
Silurus glanis	7.	B	Lásd előzőt!
Anguilla anguilla	7.	B	Lásd előzőt!
Stizostedion lucioperca	7.	B	Lásd előzőt!
Perca fluviatilis	1., 7.	B	Adventív?
Gymnocephalus cernuus	7.	B	Lásd előzőt!

AMPHIBIA

Triturus cristatus	7., 19.	B	Pocsolyában is
T. vulgaris	1., 6., 21.	B	Csak pocsolyában
Bombina bombina	1., 6., 7., 11., 15., 16., 17., 20., 21.	B	Tócsákban, patakok lelassult szakaszán, rétegforrásokban
Pelobates fuscus	6.	B/ IV.	Vizes magassásréten peterakás
Bufo bufo	6.,7.,16.,17. ,19. 20. ,21.	B/IV.	Csak peterakáskor, patakok lassú szakaszán, pocsolyákban
B. viridis	7.,11.,17.,19., 20., 21.	B/IV.	lásd előzőt!
Hyla arborea	1. – 21.	A	
Rana dalmatina	1. – 21.	A	Zömmel peterakáskor, de helyenként tavasztól őszig jelen van
R. temporaria	2., 4., 6., 7.,11., 15.,17.,19.,20., 21	A	lásd előzőt
R. esculenta klepton	7.	B	
R. ridibunda	7., 17., 19.	B	

REPTILIA

Lacerta agilis	1. – 21.	A	Izolált állományokban gyakori a vörösháti színváltozat (13-21.)
Anguis fragilis	2., 6.	C	
Coronella austriaca1	17.	B	
Natrix natrix	3., 7.,9., 16., 17., 21.	B	Persa színváltozatát is megfigyeltük
N. tesselata	1.	B	A víztárolóból az előző faj kiszorítja

AVES

Tachybaptus ruficollis	7.	A/I.	
Podiceps cristatus	7.	A/I.	
Podiceps nigricollis	7.	C/III.	
Botaurus stellaris	7.	A/I.	1992-ig költött
Ixobrychus minutus	7.	A/I.	
Egretta alba	7.	B/III.	
Ardea cinerea	1., 6., 7., 22.	A/II. + III.	
Ciconia nigra	6.	B/II.	
Ciconia ciconia	6. ,12. ,16.	A/II.	

Platalea leucorodia	7.	C/III.	
Cygnus olor	7.	C/III.	
Anas crecca	7.	A/III.	
A. platyrhynchos	1. ,6. ,12. ,15. ,16. 19. , 21.	A/III. , B/I.	
A. querquedula	7.	B/I. ,C/III.	
Aythya ferina	7.	C/I.	
A. nyroca	7.	C/I. + III.	
A. fuligula	7.	C/III.	
Bucephala clangula	7.	C/III.	
Milvus migrans	11.	C/II.	
Circus aeruginosus	12.	C/III.	
Accipiter gentilis	16. ,19.	C/II.	
A. nisus	1., 4., 8., 12., 15., 16., 19., 20., 21.	B/III.	
Buteo buteo	2.	B/I. ,A/III.	Égeres láperdőben fészkelt
Pandion haliaetus	7.	C/III.	
Falco tinnunculus	15.	C/III.	
Falco subbuteo	21.	B/II.	
Perdix perdix	12.	B/I.	
Coturnix coturnix	12. ,16. ,17. ,19.	B/I.	
Phasianus colchicus	1. - 21.	A/I. + III.	
Rallus aquaticus	1.,6., 21.	C/III.	
Porzana parva	7.	C/III.	
Crex crex	4., 5., 6., 9., 10., 16. 17., 19., 21.	B/I.	
Gallinula chloropus	7. ,16.	A/I.	
Fulica atra	7.	A/I.	
Charadrius dubius	7.	A/III. ,C/I.	
Ch. hiaticula	7.	B/III.	
Vanellus vanellus	1 ,12. ,16.	C/I.	
Calidris minuta	7.	C/III.	
C. ferruginea	7.	C/III.	
C. alpina	7.	B/III.	
Philomachus pugnax	7.	C/III.	
Gallinago gallinago	12. ,19. ,21.	C/III.	
Tringa erythropus	7.	C/III.	
T. totanus	7.	C/III.	
T. nebularia	7.	C/III.	
T. ochropus	19.	C/III.	
T. glareola	14.	C/III.	
Actitis hypoleucos	7.	C/III.	
Arenaria interpres	7.	C/III.	
Larus ridibundus	7.	A/II. + III.	

L. canus	7.	C/III.	
Sterna hirundo	7.	C/III.	
Chlidonias hybridus	7.	C/III.	
Chlidonias niger	7.	B/III.	
Columba palumbus	7. ,11.	B/II. ,C/I.	
Streptopelia decaocto	5.	B/II.	
S. turtur	2., 4., 6., 9., 10., 11., 15., 19., 20., 21.	.B/I.	
Cuculus canorus	1. - 21.	A/I.	
Tyto alba	1.	B/II. + III.	
Asio otus	10. ,11.	B/I.	
Caprimulgus europaeus	7.	B/II.	
Apus apus	1. - 21.	A/II.	
Alcedo atthis	1. ,7.	B/I. + II. , C/III.	A Rakaca-patak part-falában költ két pár, a víztárolón halászik
Merops apiaster	1. - 21.	C/III.	
Upupa epops	6. ,16.	B/I.	
Jynx torquilla	6. ,15.	C/II. + III.	
Picus canus	6.	C/II.	
Picus viridis	2.	C/III.	
Dryocopus martius	16., 17., 20.	C/I. + III.	
Dendrocopos major	2., 4., 8.	B/I. , C/III.	
D. minor	8., 17.	B/I. , C/III.	
Lullula arborea	15.	C/II.	
Alauda arvensis	12. ,16. ,17. ,19.	B/I.	
Riparia riparia	7.	C/II.	
Hirundo rustica	1. – 21.	A/II. ,C/I.	Patakok hídjai alatt fészkel, tavasztól őszig sokfelé táplálkozó
Delichon urbica	1. – 21.	A/II.	
Anthus trivialis	5., 6., 15., 16.,18.	B/I. ,C/III.	
Motacilla flava	12.	B/I.	
M. cinerea	1. , 6 , 7., 20., 22.	B/III.	
M. alba	2., 4., 7., 14., 19.	B/I. + II. + III.	
Troglodytes troglodytes	8. ,9.	B/I. , A/III.	
Erithacus rubecula	11.,15.	B/III.	
Luscinia megarhynchos	2., 3., 4., 5., 8., 10. 15., 19., 20. , 21.	A/I.	
Phoenicurus ochruros	10.	C/III.	

Saxicola rubetra	6., 10., 11., 12.,14. 16., 17., 18., 19. 20. ,21	.A/I.	
S. torquata	4., 5., 6., 9., 10. 11. 12., 16., 17., 19. 20., 21.	A/I	
Turdus merula	1. – 22.	A/I. + III.	
T. pilaris	2., 7., 12., 16., 18. 20., 21.	B/III. , C/I.	
T. philomelos	2., 4., 5., 6., 9., 19. 21.	B/I. , C/III.	
Locustella naevia	5., 6., 7., 11., 15. 16., 17., 19., 20., 21	.A/I.	
L. fluviatilis	2., 3., 4., 5., 6., 7. 8., 9., 11., 15., 16. 17., 19., 20., 21.	A/I.	
L. luscinioides	7., 21.	B/I.	
Acrocephalus schoenobaenus	4., 5., 7., 16., 21. 22.	B/I.	
A. palustris	1., 2., 3., 4., 5., 7. 9., 11., 12., 14., 15. 16., 17., 18., 19. 20., 21.	A/I.	
A. scirpaceus	7.	B/I.	
A. arundinaceus	7.	A/I.	
Sylvia nisoria	2., 3., 4., 5., 6., 8. 9., 10., 15., 16., 17. 19., 20., 21.	A/I.	
S. curruca	3., 4., 7., 14., 15. 16., 17., 18., 19.	B/I.	
S. communis	4., 5., 8., 10., 11. 12., 14., 15., 16. 17., 18., 19.,20., 21	.A/I.	Magassásrétek, lápi magaskórósok jellegzetes fészkelője
S. atricapilla	3., 4., 5., 6., 8., 15. 18., 19., 21.	B/I.	
Phylloscopus collybita	4., 5., 6., 15., 18. 20. , 21.	A/III.	
Ph. trochilus	15.	B/III.	
Muscicapa striata	4.	C/III.	
Aegithalos caudatus	2., 4., 8., 21.	B/III. ,C/I.	
Parus palustris	4., 15.	C/III.	
P. montanus	4., 5., 20.	B/III.	
P. caeruleus	2., 4., 5., 15., 19., 20.	B/III.	
P. major	1. – 22.	B/I. , + III.	
Sitta europaea	1., 16., 21.	C/I. + III.	
Certhia familiaris	2.	C/I. ? , + II. ?	
Remiz pendulinus	7.	A/I.	
Oriolus oriolus	2., 3., 4., 5., 15. 19.	C/I. ? + II. ?	
Lanius collurio	2., 4., 5., 6., 9., 10., 11., 13., 14.15., 16., 17., 19., 20.	A/I.	
L. minor	12.	B/II.	

L. minor	12.	B/II.	
L. excubitor	9., 12., 20.	B/III.	
L. senator	16.	C/III.	
Garrulus glandarius	1. –21.	A/III. ,C/I.	
Pica pica	1., 6., 7., 10., 11., 12., 13., 16., 17., 18., 19., 20., 21.	A/I.	
Corvus frugilegus	12.	C/III.	
C. corone	11., 12.	B/II. + III.	
C. corax	3., 4., 5., 19.,	C/III.	
Sturnus vulgaris	1. - 21.	A/I. + III.	
Passer montanus	1. - 21.	A/I.	
Fringilla coelebs	2., 4., 8., 15., 19.22.	C/I. + III.	
Carduelis chloris	1. - 22.	A/I. + III.	
C. carduelis	1. - 22.	A/I. + III.	
C. spinus	2., 19., 21.	C/III.	
C. cannabina	1. - 22.	B/I. + II. + III.	
Loxia curvirostra	7.	C/III.	
Pyrrhula pyrrhula	2. , 20. , 21.	C/III.	
Coccothraustes coccothraustes	14., 15., 22.	C/III.	
Emberiza citrinella	1. - 22.	A/I. ,B/III.	
E. schoeniclus	7. ,11. ,19. ,21.	B/I. + III.	
Miliaria calandra	4., 5., 6., 9., 10., 12., 13., 15., 17.,19. 20	A/I.	

MAMMALIA

Erinaceus concolor	9.	B	
Talpa europaea	1. – 22.	A	
Sorex minutus	15. , 16.	B	
S. araneus	1., 2., 6.	B	
Neomys fodiens	1., 12., 21.	B	
N. anomalus milleri	1., 11., 12., 21.	B	
Nyctalus noctula	1., 5., 17., 20.	B	Idős fűzfákban
Lepus europaeus	2., 8., 10., 11.,16. 17., 19., 20., 21., 22.	B	
Citellus citellus	1., 14., 17.	B	
Ondatra zibethica	7., 21.	B	
Arvicola terrestris	1., 8 , 9 , 10 , 11., 12., 13., 16., 21	B	
Microtus arvalis	1. – 21.	A	
Rattus norvegicus	1. , 2.	B	
Apodemus agrarius	1., 6., 11., 12.16., 19., 21.	B	
Micromys minutus	1., 2., 8., 10., 11., 12., 19., 21	B	
Apodemus microps	16.	B	

Lutra lutra	7., 22.	C	
Meles meles	2., 16., 17., 19., 22.	C	
Martes martes	2., 4., 17., 22.	C	
M. foina	9., 12., 16.	C	
Mustela erminea	1., 2., 3., 6., 17., 19., 20.	B	
M. nivalis	19.	B	
Sus scrofa	1. –22.	A	
Cervus elaphus	2., 3., 4., 19., 20., 22.	C	
Capreolus capreolus	1. – 22.	A	Zömük a réteken ellik

IRODALOM

BOTTA, I. , KERESZTESSY, K. , NEMÉNYI, I. 1984. Halfaunisztikai és ökológiai tapasztalatok természetes vizeinkben. Állatt. Közlem. , LXXI. , 1-4. : 39 – 50.

ENDES, M. 1989. A fenékjáró küllő /Gobio gobio L. , Pisces, Cyprinidae/ új színváltozata. Calandrella, III/2: 33-34.

ENDES, M. 1992. A fenékjáró küllő /Gobio gobio L./ színváltozata. Állatt. Közlem. , LXXVII. , 1-4: 161.

ENDES, M. 1997. A fenékjáró küllő /Gobio gobio/ színezetéről. Calandrella, X/1-2:228-229

HOITSY, GY. 1996. Cserehát halfaunisztikai felmérése. Kézirat

TÖRÖK, Z. 1998. Fenyőrigó /Turdus pilaris/ fészkelése a Rakaca-víztárolónál Túzok, 3 . , 4.: 161.

VIZSLÁN, T. 1991. Adatok a fenyőrigó /Turdus pilaris/ Borsod-Abaúj-Zemplén megyei fészkeléseihez. Calandrella, V/1.: 88-89.

15. Dryopteridi - Alnetum. „Szemerei rét" (Szemere - ÉNy)
Fotó: Endes M.

16. Elláposodott patakvölgy ligeterdőben. Szirákó-völgy. Fotó: Endes M.

17. Calamagrosti - Salicetum cinereae tavaszi, elöntött magassásréttel. Felső-rét (Meszes). Fotó: Endes M.

20. Fatermetű kökény- és galagonyapéldányok magassásréten. Fotó: Endes M.

21. Querco - Ulmetum. Sas-patak (Tornaszentjakab - K.) Fotó: Endes M.

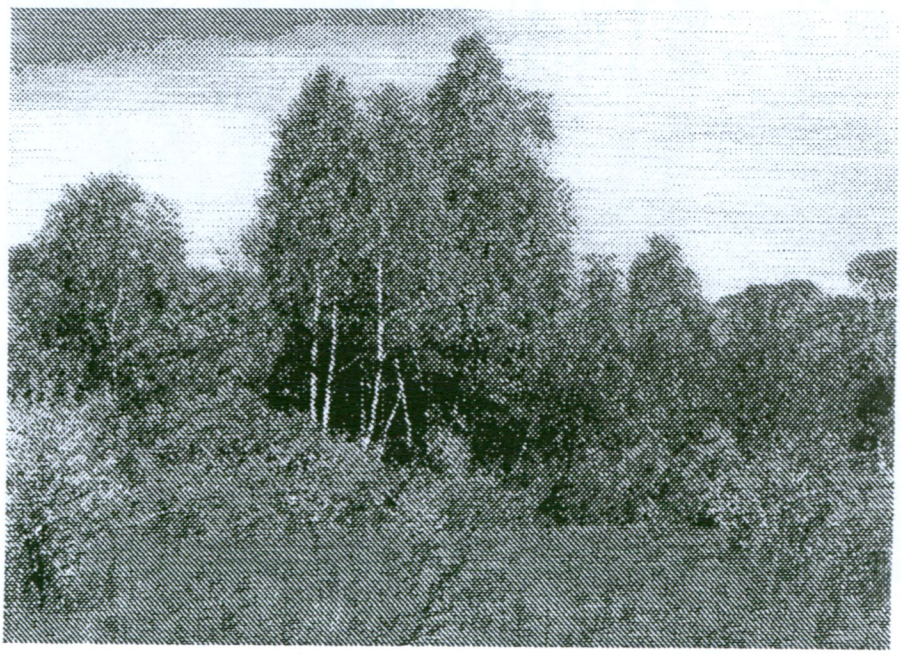

A fenyképeket megtekinthetik a www.c3.hu/~mmehbes honlap Calandrella menüpontjában!

18. Puhafás láperdő. „Kácsik" patak rétje. Fotó: Endes M.

19. Pruno spinosae - Crataegetum. „Diós erdei" patak. Fotó: Endes M.

11. Molinietum hungaricae. Felső-rét (Meszes). Fotó: Endes M.

12. Filipendulo ulmariae - Geranietum palustris. "Kelecsényi rét" (Szászfa - Ny.) Fotó: Endes M.

13. Salicetum albae - fragilis. "Diós erdei" patak. Fotó: Endes M.

14. Puhafaliget Populus tremula konszociációval. "Diós erdei" patak. Fotó: Endes M.

9. Magassásrét. Sas-patak (Tornaszentjakab). Fotó: Endes M.

10. Carici - Polygonetum bistortae. Szentistván-puszta (Gagybátor - Ny.)
Fotó: Endes M.

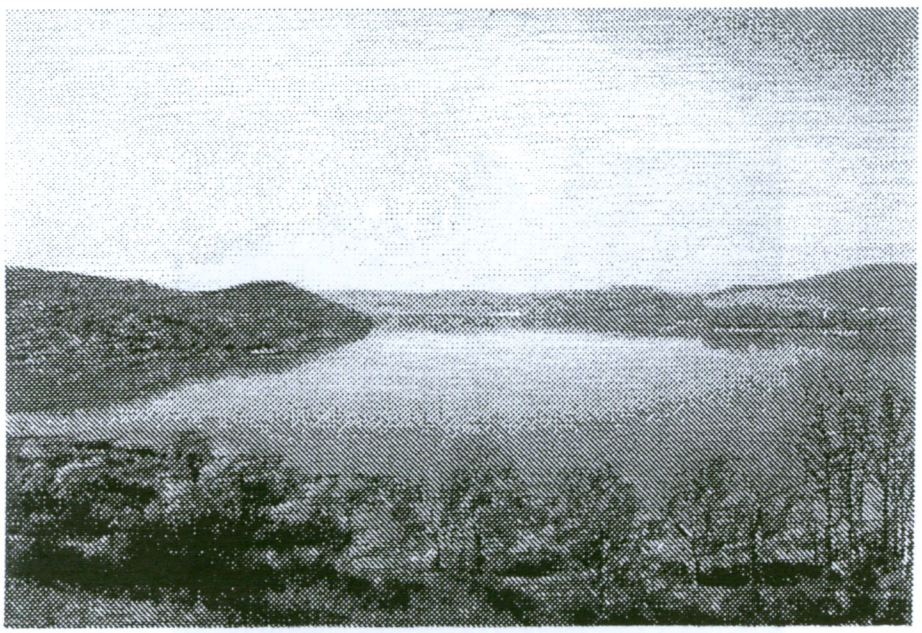

7. Glycerietum maximae. Sas-patak (Tornaszentjakab). Fotó: Endes M.

8. Caricetum elatae. Sas-patak (Torna-völgyi szakasz). Fotó: Endes M.

5. Phragmitetum communis. Rakaca-víztároló. Fotó: Endes M.

6. Charetum vulgaris. Debréte-patak. Fotó: Endes M.

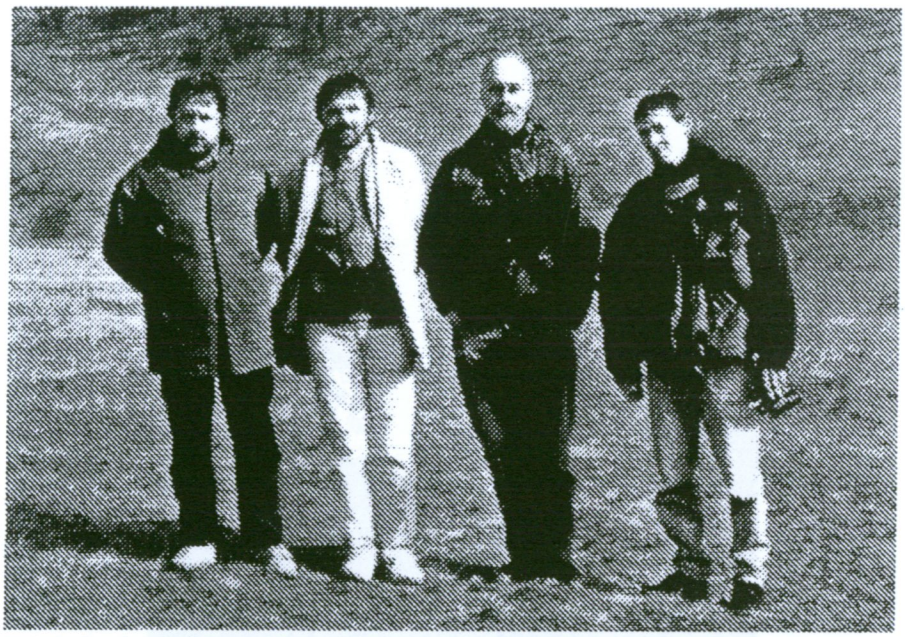

4. Rakaca-patak (Rakacaszend): áttöréses szakasz. Fotó: Endes M.

3. Lemnetum minoris. Rakaca-patak (Szászfa). Fotó: Endes M.

1. A tíz évvel ezelőtti kezdet (1992. március 8.) Balról jbbra: Vizslán Tibor, Szentgyörgyi Péter, Endes Mihály, Balogh Péter

2. A Viszlói-patak egyik rétegforrása. Fotó: Endes M.

